

Eesti Looduseuurijate Seltsi 2021. aasta aruanne

Eesti Looduseuurijate Selts

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga 23.01.1998

Asutatud: 1853

Liikmeskond: 9 auliiget, 668 tegevliiget, 57 usaldusmeest.

Allüksuseid 23

Asukoht: Struve 2, 51003 Tartu, tel 734 1935, elus@elus.ee, www.elus.ee

President: Urmas Kõljalg, tel 5341 2823, urmas.koljalg@ut.ee

Presiidium (juhatuse): Urmas Kõljalg (president), Toomas Kukk (asepresident), Lennart Lennuk (asepresident), Tiina Elvisto, Maris Hindrikson, Lauri Laanisto, Kairi Põldsaar, Hannes Rohtsalu (teadussekretär)

Eesti looduseuurijate seltsil (LUS) on 23 allüksust, nende seas sektsioonid ja komisjonid.

2021. aastal toimus üheksa üldkoosolekut:

28 jaanuar. Ants Tull: "Linnaloomadega levivad zoonootilised parasiidid"

25 veebruar. Anto Aasa: "Mobiilpositsioneerimise andmete kasutamine koroonaviiruse leviku uurimisel"

25 märts. Veljo Runnel: "11000 loodusvaatluse lugu"

30 aprill. Urmas Kõljalg: "Elurikkuse andmete haldurid – kes nad on ja millega tegelevad?"

29 juuni. Veljo Runnel: "Loodusvaatluste maratoni tulemused ja Eestile leitud uus liik"

30 september. Ivika Ostonen-Märtin: "Taimekoosluste maa-alune pool: juurtest, mullast ja kliimast"

28 oktoober. Renno Nellis: "Vääriselupaikade inventuuri arengutest"

25 november. Triin Veber: "Kliimamuutuste mõju tervisele"

16 detsember. Hannes Tõnisson: "Rannikule ja kaldale ehitamise võlud ja valud – loodusteaduste vaatenurk"

7. oktoobril 2021 taasavati piduliku aktusega LUSi maja saal. Värskest renoveeritud ruumid said ka Teaduste Akadeemia Tartu esindus ja Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

2021. aastal toimusid esimesed Eesti Looduse Mõttekoja (ELM) ettekanded. Loengusarja kutsus ellu LUS, tutvustamaks Eesti ülikoolides kaitstud doktoritöid eesti keeles. 2021. aastal tegid ettekanded Elin Soomets ja Tauri Arumäe. Loengud jätkuvad 2022 aastal ja on järelkuulatavad: <https://www.elus.ee/index.php/tegevus/eesti-looduse-mottekoda/elmi-ettekanded/>

12-13. juunil osalesid looduseuurijate seltsi liikmed loodusvaatluste maratonil, kus tehti 24 tunni jooksul üle 7500 loodusvaatluse, vaadeldi üle 2000 liigi ning tuvastati ka uus pahklesta liik Eestile.

Eesti Meteoroloogia Seltsil toimus 24. juulil ilmahuviliste ja äiksevaatlejate kokkutulek. Esimesest sarnasest kokkutulekust on möödunud juba 20. Aastat. Esinejad olid Võru juurtega ning ettekanded keskendusid toimetulekule erakorralistes ilmastikutingimustes. Eesti Meteoroloogia Seltsil on üle 50 liikme: teadlased, ilmateenistuse spetsialistid kui ka lihtsalt ilmahuvilised.

Geoloogia sektsioonil leidis 17. septembril aset XVII Geoloogia Sügiskool pealkirjaga "Vaatame edasi!" Tartu Lodjakojas. Ettekannetega esinesid geoloogia doktorandid ja tudengid. Sügiskooli raames toimus linnaekskursioon "Tartu linna geoloogilised saladused" professor Kalle Kirsimäe ja kaasprofessor Tiit Hangu juhendamisel. Anti välja kogumik "Vaatame edasi! Schola Geologica XVII."

Eesti Terioloogia Selts valis 4. märtsil uue juhatuse. 24-26. septembril toimus Varblas sügiskool ning tähistati ka 2020. aastal täitunud seltsi 50. juubelit. Sügiskoolis keskenduti muutustele Eesti imetajate faunas ning kaitsealustele liikidele.

Seltsi liikmed Andrei Miljutin ja Uudo Timm andsid erilise panuse aasta looma 2021, roti, tutvustamisse. Kohapeal osales u 50 inimest ning esimest korda oli võimalik ettekandeid kuulata ka üle interneti. 2021. aastal jätkusid terioloogia seltsi igakuised kohtumisõhtud ning valmistati ette 2022 aasta looma, pruunkaruga, seonduvaid tegevusi.

24-26. septembril toimus pandeemia tõttu sügisesse nihkunud *Teoreetilise Bioloogia Kevadkool* teemal "Bioloogia ja matemaatika". Kolme päeva jooksul kuulati 14 ettekannet nii bioloogidelt (Kristjan Zobel, Ülo Maiväli jt), matemaatikutelt (Jüri Lember, Märt Möls jt) kui ka meteoroloogidelt, filosoofidelt ja semiootikutelt (Marko Kaasik, Margus Ott, Kadri Tüür). Osalejaid oli 35 ja küllaltki väikeses ringis arenesid kõik ettekanded edasi tuumakateks aruteludeks. Anti välja kogumik "Bioloogia ja matemaatika. Schola Biotheoretica XLVII." Järgmise kevadkooli teemaks valiti "Kaitse teooria".

Ökoloogiakogu esimeheks valiti prof. Ülo Mander. Ökoloogiakogu on 1970. aastatest alates korraldanud Eesti ökoloogia konverentse. 2022. aasta kevadel toimub ökoloogiakonverents 22. aprillil Tartu Ülikooli ökoloogia ja maateaduste instituudi uues õppehoones Oecologicum teemal "Eesti maastikud 100". Verstaposti valiku põhjuseks on Eesti geograafia rajaja prof. Johannes Gabriel Granö 1922.a ilmunud artikkel "Eesti maastikulised üksused", mis on esimene teaduslik Eesti maastikukäsitlus.

Eesti Mükoloogiaühingul toimus 2021. aastal kevadine (14–16 mai) seenelaager Kõrvemaal. Osales 20 liiget, tehti 220 vaatlust ja koguti eksemplare teaduskogudesse. Sügisene seenelaager (23–26 september) toimus samuti Kõrvemaal. Osalejaid oli 35, sh ka 11-liikmeline üliõpilaste rühm prof Leho Tedersoo juhendamisel. Tehti 649 vaatlust ning kogudesse varuti 74 eksemplari. Seati üles näitus 80 seeneliigist. 2 oktoobril 2021 toimus esimesel üle-eestilise seenevaatluspäev, kus 22 vaatlejat panid kirja 262 vaatlust. Kogutud andmed sisestati PlutoF andmebaasi avaandmetena. 11. detsembril toimus mükoloogiaühingu aastakoosolek "Actiones 2021" viie ettekandega ning valiti aasta seen 2022: kõrreliste tõlvõvik (*Epichloe typhina*).

2021. aastal jätkas LUS lendorava, pisiimetajate, maismaalimuste ja apteegikaani riiklikku seiret. Vääriselupaikade inventeerimise (VEP) projekti raames on leitud 8485 ha uusi vääriselupaiku, välitöödega on kaetud 65% eelpäringust ning tööd jätkuvad 2022. aastal jätkuprojekti raames. Lisaks on keskkonnaregistrisse (EELIS) vormistatud 2482 kaitsealuse liigi leiukohta ning PlutoF andmebaasi sisestatud 13700 vaatlust. Samuti aitas LUS 2021. aastal Riigikontrolli metsandusega seotud auditit läbi viia. LUSi liikmetest meeskonna töö oli 10 juhtumi põhjal välja selgitada, kas raietegevuse käigus on kaitstavatel aladel asuvad loodusväärtused (liigid, elupaigad) kahjustada saanud. Samuti analüüsiti, kas kaitsekorralduse ja metsateatiste väljastamise juures on tehtud otsuseid, mis on viinud loodusväärtuste kahjustamiseni kaitstavatel aladel.

2021. aastal sõlmiti neljapoolne kokkulepe loodusvaatluste andmebaasi (LVA) nutirakenduse üleandmiseks Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskusele (KEMIT). Lauri Laanisto eestvedamisel sõlmiti leping Argo kirjastusega S. J. Gouldi raamatu „Wonderful Life“ eestikeelse tõlke väljaandmiseks ja levitamiseks. Madli Linderi juhtimisel korraldab LUS 2022. aasta septembris Tartus rahvusvahelise võõrliikide konverentsi "Neobiota".

Seisuga 31.12.2021 oli LUSi raamatukogus 156831 trükist. Väljaandeid vahetati 20 asutuse ja organisatsiooniga 13 riigist. Jätkus fondide korrastamine ja raamatute sisestamine e-kataloogi ESTER.

2021. aastal anti välja järgmised trükised:

- Degtjarenko, P. (toim.) 2021. Folia Cryptogamica Estonica 58. Tartu Ülikool ja ELUS, Tartu. <https://ojs.utlib.ee/index.php/FCE/issue/view/1203>
- Ingerpuu, N., Vellak, K. (toim.) 2021. Samblasõber nr 24. ELUS Botaanika sektsioon, Tartu. (<https://sisu.ut.ee/samblasober/ajakiri-samblasober>)
- Laanisto, L. jt. (toim.) 2021. Bioloogia ja matemaatika. Schola Biotheoretica XLVII. 176 lk, Eesti Looduseuurijate Selts, Tartu. (<https://kevadkool.elus.ee/?do=files&sid=49>)
- Tinn, O. jt. (toim.) 2021. Vaatame edasi! Schola Geologica XVII. Eesti Looduseuurijate Selts, Tartu. (https://sygiskool.ee/2014/?page_id=11)

Terioloogid Varblas sügiskoolis. Foto: Rauno Kalda

Botaanika seksioonis valiti aasta sammal 2022: sulgjas õhik. Foto: Kai Vellak

Mükoloogiaühingu sügisese seenelaagri osalejad Kõrvemaal. Foto: Aivo Jakobson

Mükoloogid tegevuses. Sügisene seenelaager Kõrvemaal. Foto: Külli Kalamees-Pani

Ilmahuvilised lõunapausil Võru Gümnaasiumi ees. Foto: Tarmo Tanilsoo